

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

Юридически факултет

Катедра по международно право и право на Европейския съюз

АНАЛИЗ НА МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ТЕРИТОРИИТЕ НА ДЪРЖАВИ

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна
степен „доктор“**

Докторант:
Екатерина Чуракова

Докторска програма:
Международно право

Научен ръководител:
проф. д-р Диана Ковачева

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	32
1. Актуалност и практическо приложение на изследването	32
2. Предмет и задачи на изследването.....	4
3. Цел и методи на изследването.....	6
4. Обем и структура на изследването.....	7
II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИЯТА	10
1. Увод.....	10
2. Първа глава	10
3. Втора глава	41
4. Трета глава	44
5. Четвърта глава	21
6. Заключение.....	49
III. III. ОСНОВНИ НАУЧНИ И НАУЧНО - ПРИЛОЖИМИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА	27
VI. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА.....	29

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Актуалност и практическо приложение на изследването

Актуалността на настоящото изследване се обуславя от неотложните и безпрецедентни предизвикателства, породени от изменението на климата, по-специално повишаването на морското равнище и наводняването на крайбрежните територии, които застрашават самото съществуване на малките островни развиващи се държави като Малдиви, Кирибати, Тувалу и Науру. Тези явления поражда не само екологични и социални проблеми, но и сложни правни въпроси, свързани със запазването на държавността, суверенитета и правата на засегнатото население. Въпреки нарастващия риск, международното право понастоящем не разполага с ясни механизми за уреждане на изчезването на държавни територии и за запазване на международноправната правосубектност на засегнатите държави.

Изследването разглежда съществени празноти в международното право относно защитата на населението, разселено вследствие на климатичните промени, като акцентира върху въпроси като безгражданството, правата на човека и приложимостта на бежанското право. Освен това изчезването на територия поставя под съмнение традиционните разбирания за суверенитет, териториална цялост и държавност, което подчертава необходимостта от иновативни правни решения и разработването на нови норми за защита на уязвимите държави.

От практическа гледна точка изследването предлага насоки за правни и политически мерки в отговор на изчезването на територии. Анализират се потенциални стратегии за адаптация, включително възстановяване на територия чрез изграждане на изкуствени острови, договори за наем или цесия на територия, както и международно признаване на детериториализирани държави или „плаващ“ суверенитет. Чрез анализ на международни договори, международноправен обичай, „меко право“, държавна практика и съдебни решения, изследването идентифицира механизми, които могат да запазят правата, суверенитета и международноправния статут на изчезващите държави, като същевременно гарантират защита на тяхното население.

Резултатите от настоящото изследване имат съществено значение за международното право и процеса на формиране на политики. Те допринасят за разработването на стратегии за многостранно сътрудничество, насочени към подпомагане на застрашените държави, запазване на морските права и преодоляване на хуманитарните и правните последици от разселването, предизвикано от климатичните

промени. Освен това изследването поставя основа за разработването на бъдещи международноправни норми и правни инструменти, регулиращи статута на изчезващите държави, климатично обусловеното безгражданство и правния статут на разселените лица, като по този начин се гарантират както продължаването на държавността, така и стабилността на международноправната система.

Като цяло настоящото изследване е изключително актуално в контекста на развиващите се предизвикателства на XXI век, като предлага практически решения и правни механизми, които могат да служат като ориентир за държавите, международните организации и лицата, ангажирани с изработването на политики, при справянето с екзистенциалните заплахи, които изменението на климата поставя пред уязвимите островни държави.

2. Предмет и задачи на изследването

Предмет на настоящото изследване са международноправните последици, произтичащи от изчезването на територии на суверенни държави вследствие на климатичните промени. Това явление представлява уникално и сложно предизвикателство за международното право, тъй като повишаването на морското равнище застрашава да потопи териториите на уязвими държави, по-специално малките островни развиващи се държави като Малдиви, Тувалу, Кирибати и Науру. Изследването разглежда както правните, така и правозащитните последици от потапянето на територии, като се фокусира върху въпроси като запазването на държавността, продължаването на международноправната правосубектност, определянето и запазването на морските зони, както и защитата на населението, разселено вследствие на климатично обусловената загуба на територия. Специално внимание се отделя на празнотите в действащите международноправни рамки, които до голяма степен се основават на стабилността на границите и териториалния суверенитет и поради това се оказват недостатъчни за справяне със специфичните предизвикателства, породени от климатичните промени.

Изследването анализира различни правни инструменти и норми, включително международни конвенции, договори, „меко право“, съдебни решения и държавна практика, както и теоретични и доктринални подходи в международното право. Разглеждат се въпроси, свързани с държавния суверенитет, принципа на териториалната цялост, международноправната отговорност за вреди, причинени от климатичните

промени, както и правата на населението, засегнато от потапянето на държавна територия. Особен акцент се поставя върху практическите и правните предизвикателства, пред които са изправени изчезващите държави при запазването на своя суверенитет, участието си в международни организации, изпълнението на международни договорни задължения и осигуряването на защита и презаселване на своето население.

Основната цел на настоящото изследване е да анализира международноправните предизвикателства, свързани с изчезването на държавни територии, и да идентифицира правни механизми, способни да съхранят държавния суверенитет и да защитят засегнатото население. По-конкретно, изследването си поставя следните задачи:

1. Да изследва значението на територията като конститутивен елемент на държавността и нейното значение за суверенитета, юрисдикцията и международноправната правосубектност.
2. Да оцени приложимостта на съществуващите международноправни рамки, включително Конвенция на ООН по морско право, международноправните инструменти в областта на правата на човека, международните договори и международноправния обичай, по отношение на държавите, застрашени от потапяне на тяхната територия.
3. Да разгледа правни механизми и практически решения за запазване на държавността и суверенитета, като наемане на територия, договори за цесия и създаване на изкуствени или преместени териториални зони.
4. Да анализира международноправния статут и защитата на населението, разселено вследствие на климатично обусловено потапяне на територии, включително възможността за възникване на безгражданство и приложението на бежанското право и правата на човека.
5. Да предложи препоръки за разработването на нови международноправни норми и механизми, способни да отговорят на последиците от климатичните промени за изчезващите държави, като осигурят тяхното продължаващо участие в международноправната система и защитата на правата на техните граждани.

Чрез постигането на тези цели изследването има за задача да предостави цялостно разбиране за това как международното право може да се адаптира към безпрецедентните предизвикателства, породени от климатично обусловеното изчезване на територии.

Изследването цели да допринесе за развитието на правни рамки, които съхраняват държавността, суверенитета и правата на човека в условията на повишаване на морското равнище и потапяне на островни държави, като същевременно насърчават международното сътрудничество и иновативните правни решения за гарантиране на стабилността и справедливостта на международния правов ред.

3. Предмет и задачи на изследването

Целта на настоящото изследване е да анализира международноправния статут на островните държави, застрашени от изчезване на техните територии вследствие на климатичните промени, както и да идентифицира възможни правни механизми за запазване на тяхната държавност, суверенитет и правата на засегнатото население. Изследването се фокусира върху малките островни развиващи се държави, като Тувалу, Малдиви, Кирибати и Науру, които са особено уязвими към повишаването на морското равнище и потапянето на сушата. Целта е да бъдат изследвани правните, хуманитарните и екологичните предизвикателства, произтичащи от загубата на територия, включително продължаването на държавността, защитата на морските права и разселването на населението.

Задачите на изследването включват: анализ на международноправния статут на държавите, изложени на риск от изчезване, изследване на въздействието на климатичните промени върху суверенитета, териториалната цялост и държавността; разглеждане на правните последици от разселването, обусловено от климатичните промени, оценка на съществуващите международноправни рамки, свързани със загубата на територия, както и предлагане на практически правни решения, като наемане на територия, договори за цесия или детериториализирани форми на суверенитет.

За постигането на тези цели е използвана комбинация от изследователски методи. Нормативноправният анализ е приложен при изследването на международни договори и конвенции, включително Конвенция на ООН по морско право, международноправни актове в областта на правата на човека и национално законодателство, свързано с миграцията и населението, засегнато от бедствия. Сравнителният метод е използван за анализ на практиките на различни държави и регионални организации, с акцент върху малките островни развиващи се държави и международните усилия за тяхната подкрепа. Доктриналният анализ е приложен при изследването на научната литература в областта на международното право, правата на човека и екологичното право с цел оценка на подходите за запазване на държавността при липса на територия. Историкоправният

анализ проследява развитието на нормите, свързани с климатичните промени, правата на малцинствата и защитата на засегнатите общности, за да се разбере адаптацията на международното право към нововъзникващите предизвикателства. Прогностичният метод включва използването на научни прогнози относно повишаването на морското равнище и климатичните въздействия с цел оценка на потенциалните правни последици. Накрая, методът на казусното изследване е използван при анализа на конкретни държави, като Тувалу, Малдиви, Науру и Кирибати, за да бъдат оценени практическите и правните мерки за запазване на суверенитета, морските права и правата на разселеното население.

Чрез интегрирането на тези методи изследването предоставя цялостно разбиране на правните, практическите и хуманитарните проблеми, свързани с изчезващите островни държави. То идентифицира празноти в действащото международно право, оценява възможните решения и предлага мерки за съхраняване на държавността, поддържане на международноправната правосубектност и защита на населението, засегнато от разселване вследствие на климатичните промени.

4. Обем и структура на изследването

Дисертационният труд е с общ обем от 214 страници (Times New Roman, размер 12, междуредие 1.5), като основният текст обхваща 197 страници. Работата използва както англоезични, така и български източници и съдържа 231 бележки под линия. Тя се основава на чуждестранна доктрина в областта на международното право, правата на човека, морското право и правото, свързано с климатичните промени. Използваната чуждестранна литература е предимно на английски език и включва международни договори, конвенции, „меко право“ и научни изследвания, свързани с правния статут на островни държави, застрашени от изчезване вследствие на климатичните промени.

Дисертацията е структурирана в четири глави, предшествани от увод и последвани от заключение. Главите са изградени така, че систематично да разгледат поставените изследователски цели и да предоставят цялостен анализ на международноправните последици от изчезването на територии.

Глава първа, „Международноправно значение на държавната територия и причините за нейното изчезване“, разглежда теоретичните и доктриналните основи на държавната територия в международното право. Анализира се значението на територията като конститутивен елемент на държавността, ролята на територията при изпълнението на международните задължения и правните последици от нейното изчезване. Главата изследва също така релевантни международноправни актове, „меко

право“ инструменти, държавна практика и съдебни решения, както и доктриналните спорове относно правните и функционалните аспекти на държавната територия. Специално внимание е отделено на климатичните промени и тяхното въздействие върху малките островни развиващи се държави.

Глава втора, „Международноправен анализ на основните аспекти на последиците от изчезването на държавната територия“, се фокусира върху практическите и правните последици от загубата на територия за държавността. Анализират се международни и национални правни инструменти, съдебни решения, държавна практика и *soft law* във връзка със запазването или прекратяването на държавността. В главата са представени две основни доктринални позиции: едната приема, че държавността автоматично прекратява съществуването си при загуба на територия, а другата поддържа, че държавността може да продължи да съществува, ако се съхранят управленските структури и международното признание. Главата разглежда също така правната уредба на универсално, регионално и двустранно равнище и включва казуси, свързани с Тувалу, Науру, Кирибати и Малдиви.

Глава трета, „Правни и хуманитарни последици от потапянето на държави и климатичната миграция“, разглежда правозащитните и хуманитарните аспекти на разселването, предизвикано от климатичните промени. Анализира се правният статут на населението, принудително разселено от изчезващи държави, приложимостта на международното бежанско право, международното право на правата на човека и други международноправни норми, както и държавната и съдебната практика относно третирането на такива лица. Главата разглежда също така въпросите на безгражданството и защитата на разселените лица в международното право, като подчертава празнотите и предизвикателствата в действащите правни рамки.

Глава четвърта, „Международноправни методи за справяне със загубата на държавна територия“, изследва практически и правни механизми за запазване на държавността в условията на изчезване на територия. Анализират се адаптационни стратегии, като изграждането на изкуствени острови и съоръжения в рамките на териториалното море на застрашените държави, както и правните основания за наемане на държавна територия. Главата оценява ефективността и правната приложимост на тези подходи и предлага механизми за запазване на суверенитета, морските права и международноправната правосубектност въпреки загубата на физическа територия.

Глави втора, трета и четвърта следват сходна структура, което позволява систематично сравнение на правните рамки, доктриналните подходи и практическите

мерки. В края на всяка глава са формулирани основни изводи и препоръки относно преодоляването на предизвикателствата, пред които са изправени островните държави, застрашени от изчезване вследствие на климатичните промени.

I. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Увод

Уводната част на дисертацията обосновава актуалността на изследователската тема и очертава значимостта на разглежданите проблеми. В нея се представя кратък преглед на предмета на изследването, неговите цели и използваната методологична рамка. Въвеждат се основни концептуални уточнения с цел дефиниране на ключовите понятия, използвани в изследването. Структурата на дисертацията е накратко представена чрез обобщение на отделните ѝ глави. Посочен е също така и обхватът на изследването, като се отбелязват аспектите, които не са разгледани в рамките на настоящия труд.

2. Първа глава

Глава първа е озаглавена *„Международноправно значение на държавната територия и причините за нейното изчезване“*. Тя предоставя цялостен теоретичен и нормативен анализ на понятието за държавна територия в международното право и разглежда нововъзникващото явление на нейното потенциално изчезване, предимно като последица от климатичните промени. В главата се обосновава, че територията представлява един от основополагащите елементи на държавността и остава централен компонент на международноправния ред. Същевременно съвременните глобални екологични процеси, по-специално повишаването на морското равнище, ерозията на крайбрежията и затоплянето на океаните, създават безпрецедентни рискове за определени държави, особено за малките островни развиващи се държави, като по този начин поставят под въпрос традиционните доктринални разбирания относно устойчивостта на териториалния суверенитет.

Главата започва с разглеждане на една съществена празнота в международното право. Макар международното право да урежда възникването на държавите, тяхното признаване, правоприемството и в някои случаи прекратяването на тяхното съществуване, то не съдържа пряка уредба относно пълното изчезване на държава в резултат на природни причини. В исторически план промените в държавната територия са били свързвани с въоръжени конфликти, цесия, анексия, окупация или делимитация на граници. Възможността за физическото потапяне на цялата държавна територия

вследствие на климатичните промени обаче представлява качествено различна ситуация. Тя не предполага прехвърляне на суверенитет към друга държава, а по-скоро изчезване на самото физическо пространство. Този нов сценарий налага преосмисляне на традиционните правни категории.

Особено внимание в главата е отделено на малките островни развиващи се държави, признати като специфична група в рамките на системата на ООН. Държави като Тувалу, Малдиви, Кирибати и Науру са изправени пред екзистенциални заплахи вследствие на повишаването на морското равнище. Потенциалното потапяне на техните територии би представлявало не само екологична катастрофа, но и би породило сериозни правни последици, свързани със суверенитета, юрисдикцията, морските права, държавната отговорност и статута на тяхното население. Показателно е, че в рамките на съвременното международно право до момента не е изчезвала напълно суверенна държава вследствие на екологични причини. Поради това правните последици от подобно събитие остават до голяма степен неизследвани, което подчертава актуалността и значимостта на настоящото изследване.

В главата се подчертава, че територията изпълнява както правна, така и функционална роля в международното право. От правна гледна точка територията традиционно се разглежда като един от конститутивните елементи на държавността. От функционална гледна точка тя осигурява пространствената рамка, в която се упражняват суверенитетът и юрисдикцията и се изпълняват международните задължения. Повечето международноправни норми предполагат наличието на определена териториална сфера. Международните договори по правило се прилагат спрямо цялата територия на държавата, освен ако не е предвидено друго, а изпълнението на международните задължения зависи от съществуването на пространствена сфера на власт. В този смисъл територията не представлява просто географско пространство, а структурната основа на държавната власт и отговорност.

По-нататък анализът разглежда класическите критерии за държавност, формулирани в Монтевидео конвенция за правата и задълженията на държавите. Съгласно Конвенцията една държава трябва да притежава определена територия, постоянно население, правителство и способност да влиза в отношения с други държави. Конвенцията обаче не установява минимални териториални изисквания и не разглежда последиците от пълната загуба на територия. Освен това тя не изяснява дали същите критерии, приложими при възникването на държавите, уреждат и тяхното прекратяване. Тази липса на яснота поражда доктринална нееднозначност относно правната съдба на

държавите, чиито територии могат да изчезнат.

В главата се прави критичен анализ на въпроса дали критериите от Монтевидео конвенция за правата и задълженията на държавите са придобили статут на международноправен обичай. Макар често да се посочват като отражение на обичайни принципи, държавната практика показва непоследователност при тяхното прилагане. Съществуват случаи, в които определени образувания са били признати, въпреки че не са изпълнявали изцяло всички критерии, както и случаи, при които образувания, формално отговарящи на изискванията, не са били признати поради политически съображения. Това показва, че признаването на държавността се влияе не само от формални правни стандарти, но и от геополитически и прагматични фактори. Независимо от това, анализът на държавната практика и съдебните решения показва, че територията е широко възприемана като съществен елемент на държавността, дори и нейното точно правно определение да остава неустановено.

Освен договорното право, в главата се разглеждат и релевантни задължителни и незадължителни международноправни инструменти. Особено внимание е отделено на Конвенция на ООН по морско право, която установява правния режим на морските зони, включително териториалното море, изключителната икономическа зона и континенталния шелф. Морските права произтичат от сухоземната територия, а изходните линии се измерват от бреговата линия. Потенциалното изчезване на сушата поражда сложни въпроси относно запазването или загубата на морски права и достъпа до природни ресурси. За много островни държави морските зони представляват основния им икономически ресурс. Загубата на тези зони би имала тежки икономически и последици за развитието.

Главата разглежда също така развитието на международното правораздаване и консултативните производства. Отделено е внимание на искането, отправено от Комисия на малките островни държави по въпросите на климатичните промени и международното право за консултативно становище от Международен трибунал по морско право относно задълженията на държавите по Конвенция на ООН по морско право в контекста на климатичните промени и замърсяването на морската среда. Тази инициатива отразява нарастващите усилия на уязвимите държави да изяснят обхвата на международноправните задължения, свързани с климатичните вреди, подкиселяването на океаните и повишаването на морското равнище. Подобни производства показват как въпросът за изчезващите територии постепенно навлиза в сферата на формалния международноправен дискурс.

Централно място в главата заема и въпросът за държавната отговорност. В международното право всяко международно противоправно деяние поражда отговорност. В този контекст климатичните промени, причинени от антропогенните емисии на парникови газове, поставят въпроса дали държавите, които съществено допринасят за глобалните емисии, могат да носят отговорност за трансгранични вреди, включително за загубата на територия. В главата се подчертава, че недостатъчните превантивни мерки могат да доведат не само до екологична деградация, но и до нарушения на правата на човека и дестабилизация на международните отношения.

Изчезването на територията има също така дълбоки последици за правата на човека и правния статут на засегнатото население. Ако цялата държавна територия стане необитаема или бъде потопена, населението може да бъде принудено да се пресели в чужбина. Действащото международно право не предвижда специален правен режим за „лица, разселени вследствие на климатичните промени“ при подобни обстоятелства. Липсата на ясни механизми за запазване на гражданството, политическото участие и държавната закрила поражда сериозни опасения относно безгражданството и продължаването на правната идентичност. Прогнозите, посочени в доклади на United Nations Secretary-General, показват, че климатично обусловената миграция може да засегне десетки или дори стотици милиони хора до средата на века, което демонстрира, че този проблем далеч надхвърля рамките на малките островни държави.

Доктриналните дебати, разгледани в главата, отразяват две основни позиции. Традиционното становище поддържа, че територията е незаменим елемент на държавността и че нейната загуба неизбежно води до прекратяване на държавата. Алтернативен и все по-често обсъждан подход предлага концепцията за „детериториализирана държава“, според която международноправната правосубектност може да продължи да съществува дори при липса на физическа територия, при условие че се запазят правителството, населението и международното признание. Този модел допуска възможността за „замразяване“ на морските граници, запазване на договорните задължения и продължаване на участието в международни организации въпреки потапянето на територията. Макар и иновативен, този подход остава спорен и не намира стабилна опора в действащото позитивно право.

Теоретичният анализ разглежда също така класическото разграничение между *dominium* (суверенно владение върху територията) и *imperium* (власт над населението). Съвременната доктрина като цяло приема, че териториалният суверенитет включва и двете измерения. Държавата упражнява изключителна власт в рамките на своята

територия и не е подчинена на властта на друга държава, което отразява принципа на суверенното равенство. В главата се стига до извода, че и двата елемента – контролът върху територията и властта над населението – са неразделна част от държавността. Следователно предложенията, свързани с преселване на население или придобиване на нова територия, трябва да обхващат както правното основание за владение върху земята, така и ефективното упражняване на държавна власт.

В крайна сметка първа глава показва, че територията не представлява просто физически елемент, а структурен стълб на международноправната система. Нейното потенциално изчезване вследствие на климатичните промени поставя под въпрос дълбоко установени разбирания относно суверенитета, юрисдикцията, държавната отговорност, морските права и международноправната правосубектност. Макар международноправният обичай категорично да подкрепя значението на територията като белег на държавността, не съществува последователна правна рамка, уреждаща прекратяването или трансформацията на държавите при пълна загуба на територия. Тази нормативна празнота налага прогресивно развитие на международното право.

Чрез анализ на договорни разпоредби, „меко право“ инструменти, съдебна практика, държавна практика и доктринални позиции, главата изгражда теоретичната основа за следващите части на дисертацията. Тя показва, че климатичните промени са се превърнали от екологичен проблем в системно предизвикателство, засягащо основните концепции на международното право. Феноменът на изчезващите държави принуждава международната общност да преосмисли традиционните правни доктрини и да разработи иновативни механизми, способни да съхранят държавността, да защитят засегнатото население и да гарантират стабилността на международноправния ред в условията на безпрецедентна екологична трансформация.

3. Втора глава

Глава втора, озаглавена *„Международноправен анализ на основните аспекти на последиците от изчезването на държавната територия“*, предоставя цялостен международноправен анализ на последиците, произтичащи от потенциалното изчезване на държавна територия вследствие на климатичните промени. Надграждайки теоретичните основи, положени в Глава първа, тя разглежда начина, по който международното право реагира на загубата на територия, на приемствеността на

държавността, на запазването на суверенитета и на защитата на населението, разселено поради екологични процеси. Главата интегрира доктринални дебати, договорно право, обичайни норми, съдебна практика и държавен опит, като показва, че макар някои правни принципи да могат да бъдат адаптирани, съществуват значителни нормативни празноти.

Исходната точка на анализа е липсата на ясни правила относно прекратяването на държавността в резултат на неволно изчезване на територията. Международното право урежда възникването на държави и съдържа подробни норми относно държавното правоприемство в случаи на разпад, отделяне, анексия или прехвърляне на територия. То обаче не урежда изчезването на държава, причинено от природни процеси като покачване на морското равнище. Това мълчание поражда несигурност относно това дали държавата автоматично престава да съществува при пълно потапяне на нейната територия.

Доктриналният дебат се концентрира върху два основни подхода. Първият отразява традиционното тълкуване на критериите за държавност, формулирани в Монтевидео конвенция за правата и задълженията на държавите. Според този възглед определената територия е незаменим елемент на държавността и нейната пълна загуба неизбежно води до прекратяване на международноправната правосубектност. Вторият подход възприема по-гъвкава перспектива, според която след като една държава е създадена и призната, нейното съществуване може да продължи дори при липса на физическа територия, при условие че се запазят постоянно население, правителство и международно признание. Този възглед подчертава еволюционния и функционален характер на международното право, особено в контекста на безпрецедентни глобални предизвикателства.

Съдебната практика предоставя косвени насоки. Макар все още да няма международен съд, който да се е произнесъл относно пълното изчезване на държавна територия, юриспруденцията, свързана със суверенитет и ефективен контрол, предлага релевантни принципи. Решения на Международния съд, включително дела като *Nicaragua v. Colombia*, показват, че суверенитетът се оценява чрез съчетание от правно основание, ефективна власт и признание. Историческата практика относно правителствата в изгнание по време на Втората световна война също демонстрира, че временното лишаване от ефективен териториален контрол не води непременно до прекратяване на държавността. Въпреки това климатично обусловеното потапяне се различава съществено поради своя потенциално постоянен и необратим характер.

Особено внимание е отделено на морските права по Конвенцията на Конвенция на ООН по морско право. Морските зони произтичат правно от сухоземната територия; следователно покачването на морското равнище и изчезването на бреговите линии поставят въпроса за продължаването на изключителната икономическа зона и правата върху континенталния шелф. Някои държави поддържат подхода за „замразяване“ на изходните линии с цел запазване на съществуващите морски права въпреки физическите промени. Макар тази концепция да цели правна стабилност и икономическо оцеляване на уязвимите държави, тя все още не е универсално кодифицирана, което оставя несигурност относно бъдещето на морските права.

След това главата се насочва към въпроса за държавната отговорност. Международното право признава, че всяко международно противоправно деяние поражда отговорност. Климатичните промени, обусловени от антропогенни емисии на парникови газове, поставят сложни въпроси относно това дали държавите с високи емисии могат да носят отговорност за трансгранични екологични вреди, водещи до загуба на територия. Макар установяването на причинно-следствена връзка и приписването на отговорност в такива случаи да остава правно трудно, обсъждането отразява нарастващото преплитане между опазването на околната среда, правата на човека и международната отговорност.

Съществена част от главата разглежда правните последици от разселването на населението от изчезващи държави. Климатично обусловената миграция има двоен характер: тя може да бъде постепенна и доброволна в продължение на десетилетия или внезапна и принудителна в контекста на природни бедствия като наводнения, тайфуни или бурни вълни. Това разграничение е правно значимо, тъй като международните режими за закрила традиционно зависят от това дали движението се квалифицира като доброволно или принудително.

На универсално равнище не съществува обвързващ международен договор, който специално да урежда миграцията, причинена от неблагоприятните последици на климатичните промени. Въпреки това са налице важни нормативни развития в рамките на Рамкова конвенция на Организацията на обединените нации по изменение на климата. Инструменти като Paris Agreement признават значението на справянето с разселването, свързано с климатичните въздействия, и създават механизми за адаптация, загуби и щети и управление на риска. Warsaw International Mechanism for Loss and Damage и свързаните работни групи предоставят гъвкави, необвързващи платформи за разработване на препоръки за минимизиране и управление на разселването. Макар тези механизми да не

създават правно обвързващи задължения за държавите, те отразяват нарастващото признаване на човешкото измерение на климатичните промени.

Правният статус на лицата, разселени през граници вследствие на климатични въздействия, остава особено несигурен. Международното бежанско право не признава изрично категорията „климатични бежанци“. Мандатът на United Nations High Commissioner for Refugees понастоящем не се прилага автоматично към лица, бягащи от екологична деградация, освен ако те не докажат преследване по критериите на действащото право. В резултат на това лицата, разселени по климатични причини, попадат в защитен вакуум: те не получават автоматично статут на бежанци, нито международното право налага общо задължение на други държави да ги приемат. Защитата може да произтича единствено от допълващи или субсидиарни режими на закрила, принципи на правото на правата на човека, като забраната за връщане (non-refoulement), или при вътрешно разселване от Ръководните принципи на ООН относно вътрешното разселване.

В същото време управлението на миграцията остава предимно в рамките на суверенната дискреция на държавите. Съгласно принципа на суверенното равенство всяка държава определя условията за влизане и пребиваване на своята територия. Международното право в областта на правата на човека, включително Международният пакт за граждански и политически права, гарантира правото на напускане на собствената държава, но не създава съответно задължение за другите държави да допускат прием. В резултат на това разселените лица от изчезващи държави могат да се окажат в състояние на правна несигурност, ограничен достъп до трудова заетост или социални услуги и риск от маргинализация.

Предвид тези ограничения на универсално равнище, регулацията все по-често се осъществява на регионално и двустранно ниво. Организации като Alliance of Small Island States и Pacific Islands Forum предоставят платформи за координация, застъпничество и договаряне на споразумения за презаселване. Регионалното сътрудничество отразява общата уязвимост, географската близост и културните връзки между тихоокеанските островни държави.

Държавната практика показва разнообразни адаптивни стратегии. Тувалу исторически приоритизира адаптацията на място, като същевременно участва в регионален диалог относно възможно преместване. Кирибати прилага поетапна стратегия, включваща смекчаване, адаптация и като крайна мярка „миграция с достойнство“, включително двустранни споразумения за трудова мобилност с Нова

Зеландия и Австралия. Науру също се е сблъсквала с исторически предложения за презаселване, като същевременно се стреми да съхрани суверенитета и културната идентичност. Малдиви е разработила комплексни национални планове за адаптация, включително защита на крайбрежието, преход към възобновяема енергия и структурирани политики за преместване.

Тези двустранни и национални инициативи демонстрират прагматични подходи към климатичната устойчивост и управлението на миграцията. В същото време те подчертават липсата на всеобхватна, обвързваща международноправна рамка, която да гарантира приемствеността на държавността или да осигурява уеднаквена защита на разселеното население. Миграционните програми често зависят от политики на пазара на труда, а не от изрично признаване на климатично обусловеното разселване.

Главата завършва с извода, че климатично обусловеното изчезване на територия поражда взаимосвързани последици: потенциални предизвикателства пред приемствеността на държавите, несигурност относно морските права, пропуски в защитата на разселените лица и нерешени въпроси на международната отговорност. Макар съществуващите принципи на международното право приемственост на държавите, суверенитет, защита на правата на човека и механизми за сътрудничество в областта на климата да предлагат частични решения, те остават фрагментирани и недостатъчно адаптирани към мащаба на предизвикателството.

В крайна сметка анализът показва необходимостта от прогресивно развитие на международното право, способно да съчетае два императива: запазването на суверенното равенство и приемствеността на застрашените държави, и ефективната защита на населението, разселено вследствие на екологичните промени. Феноменът на изчезващите държави по този начин налага преосмисляне на традиционните териториални парадигми и изисква координирани, правно обосновани и ориентирани към бъдещето отговори на универсално, регионално и национално равнище.

4. Трета глава

Глава трета, озаглавена *„Правни и хуманитарни последици от потапянето на държави и климатичната миграция“*, разглежда сложните правни и хуманитарни последици от климатично обусловеното разселване, произтичащо от потапянето на острови и ниско разположени държави вследствие на покачването на морското равнище. Тази глава засяга една спешно развиваща се област на международното право, в която екологичните промени се преплитат с правата на човека, миграционното право и

държавния суверенитет. Климатично обусловеното разселване поставя безпрецедентни предизвикателства пред установените правни рамки, включително Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г., инструментите за защита на правата на човека и националните миграционни режими. Главата подчертава уникалната ситуация на населението от изчезващи държави, като акцентира върху правните, хуманитарните и етичните въпроси, възникващи при принудително преместване на цели общности.

Главата започва с разглеждане на правния статут на лицата, разселени вследствие на екологична деградация, особено в случаите, когато цели държави могат да престанат да съществуват. Съществуващото международно бежанско право, традиционно създадено за защита на лица, бягащи от преследване на основание раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения, не включва изрично лица, разселени поради екологични фактори. Тези ограничения се анализират подробно, заедно със „меко право“ инструменти, държавна практика и препоръки на международни организации като United Nations High Commissioner for Refugees. Макар терминът „екологични бежанци“ да се използва широко в политически и застъпнически дискурс, главата критично оценява неговата правна неточност и потенциалните рискове за отслабване на съществуващата система за закрила на традиционните бежанци.

Съществена част от главата е посветена на доктриналния дебат относно приложимостта на международното право към климатично разселените лица. Учени като James Hathaway и Jane McAdam поддържат, че съществуващите дефиниции на бежанец трябва да останат строго ограничени до случаи на преследване, като вместо това се застъпват за създаването на нови, специализирани правни инструменти, предназначени конкретно за климатично обусловено разселване. За разлика от тях, автори като David Cantor и Eleonore McGregor предлагат по-гъвкав подход, според който в определени ситуации екологичното разселване може да попадне в рамките на съществуващите режими, ако последиците от климатичните промени са свързани с държавен срив или системно застрашаване на човешкото оцеляване. Главата анализира тези противоположни позиции и техните последици за развитието на нормативните подходи към климатичната миграция.

Националната и съдебната практика се оценяват критично с цел илюстриране на реалните предизвикателства на климатичното разселване. Делата в Нова Зеландия, включително *Teitiota v Ministry of Innovation and Employment* и последващи дела, свързани с граждани на Тувалу, демонстрират ограничената приложимост на бежанското

право към екологични мигранти, като същевременно подчертават ролята на хуманитарните основания при предоставянето на *ad hoc* закрила. Главата разглежда също практики в Австралия, Швеция и Финландия, проследявайки как законодателни изменения и политически адаптации отразяват различни степени на признаване на климатично разселените лица. Тези примери показват едновременно гъвкавостта и ограниченията на вътрешноправните системи при справяне с климатичната миграция и подчертават напрежението между държавния суверенитет и хуманитарните задължения.

Правото на правата на човека се разглежда като алтернативна рамка, която може да допълни празнотите в бежанското право. В главата се изследва как международноправните задължения в областта на правата на човека, като правото на живот, здраве, жилище и достъп до безопасна питейна вода, могат да бъдат използвани за защита на климатично разселените лица. Анализирани са и регионални инструменти, включително Европейската конвенция за правата на човека, за да се илюстрира как съдилищата и органите по правата на човека са се произнасяли по случаи, свързани с екологична деградация и разселване. Макар правото на правата на човека да не предоставя статут, равностоен на този на бежанец, то предлага потенциална правна основа за защита и застъпничество, особено в ситуации, когато държавите не предприемат мерки за смекчаване или реагиране на климатичните рискове.

Въпросът за безгражданството е централен акцент в главата. Изчезващите държави създават уникално правно предизвикателство, тъй като прекратяването на държавността може да доведе до загуба на гражданство и възникване на лица в състояние на *de jure* или *de facto* безгражданство. Главата разглежда International Law Commission проектите за членове относно гражданството на физическите лица във връзка с правоприемството на държавите, мандата на Върховен комисариат на Организацията на обединените нации за бежанците по въпросите на безгражданството, както и исторически аналогии, за да се илюстрират възможните последици от изчезването на държави. Липсата на държави-преемници, които да предоставят гражданство, подчертава спешната необходимост от международни механизми за предотвратяване на безгражданството и за гарантиране на продължаваща защита на засегнатото население, включително чрез развитие на правни норми, уреждащи прекратяване на държави, презаселване и международно сътрудничество.

Soft law инструментите и рамките на глобалното управление също са предмет на анализ. Доклади на United Nations Human Rights Council, Социалния форум от 2010 г. и инициативи в рамките на Global Compact for Migration предоставят насоки относно

третирането на климатично разселените лица, но нямат правнообвързваща сила. Главата подчертава необходимостта тези препоръки да бъдат трансформирани в обвързващи международни стандарти и механизми, като отбелязва, че макар soft law да повишава осведомеността и да насърчава държавното съответствие, то не може да замени всеобхватен правен режим, който конкретно урежда климатично обусловеното разселване.

В заключение главата подчертава двойствения характер на климатичната миграция от изчезващи държави като едновременно хуманитарно и правно предизвикателство. Тя идентифицира съществени празноти в действащото международно право и акцентира върху значението на многоизмерен подход, който съчетава бежанското право, правото на правата на човека, хуманитарното право и иновативни правни инструменти.

Резултатите от анализа подкрепят необходимостта от създаване на *sui generis* правна рамка, способна да отговори на специфичните уязвимости на климатично разселените лица, да предотврати безгражданството и да гарантира устойчива защита и интеграция. В крайна сметка главата подчертава, че правните и хуманитарните последици от потапянето на държави изискват проактивен, кооперативен и ориентиран към бъдещето подход, който да преодолее съществуващите празноти и да постави основа за нормативно развитие в епохата на климатичните промени.

Накрая, главата поставя климатичното разселване в по-широкия контекст на глобалната справедливост, равнопоставеността и отговорността. Разглеждат се въпроси, свързани с държавната отговорност за емисиите на парникови газове, историческите приноси към климатичните промени и етичните задължения на по-богатите държави да предоставят подкрепа и защита. Чрез интегрирането на тези измерения главата представя цялостна перспектива върху климатично обусловената миграция, като поставя правните дебати в по-широк контекст на правата на човека, екологичната справедливост и международното управление. Този подход подчертава спешната необходимост от интердисциплинарни стратегии, които съчетават право, политика и хуманитарно действие за справяне с едно от най-належащите предизвикателства на XXI век.

5. Четвърта глава

Глава четвърта, озаглавена *„Международноправни методи за справяне със загубата на държавна територия“*, се фокусира върху международноправните методи и практически стратегии, с които може да се реагира на загубата на държавна територия

вследствие на климатични промени, като поставя акцент върху начина, по който тези методи функционират в рамките на действащото международно право. Главата разглежда Малките островни развиващи се държави и други уязвими територии, застрашени от потапяне, като анализира как международното право може да предостави механизми за запазване на суверенитета, държавността и териториалните права дори при изчезване на сухоземна територия. Чрез свързването на практическите адаптационни мерки с правните норми главата показва взаимодействието между инженерни решения, дипломатия и право при защитата на застрашените държави и техните населения.

Главата започва с анализ на териториалните адаптационни стратегии като правно признати методи за смекчаване на последиците от климатично обусловената загуба на земя. Те включват изграждането на изкуствени острови, диги и други крайбрежни инженерни съоръжения, насочени към поддържане на обитаема територия и запазване на морските права. Международното право, и по-специално Конвенцията на ООН по морско право, както и обичайните норми, предоставя рамка за оценка на правната допустимост и последиците от тези мерки. Изкуствените острови, например, могат да подпомогнат запазването на морските зони на държавата, ако са интегрирани в нейна територия и могат да поддържат човешко обитаване или икономическа дейност. Този анализ показва, че практическите мерки за запазване на земя не са само технически решения, а и правно значими действия, които укрепват суверенитета и приемствеността на държавността.

Главата по-нататък разглежда концепцията за „замразяване“ на морските граници в международното право. Чрез поддържане на границите на изчезващи държави посредством реконструкция или изкуствени структури се цели предотвратяване на спорове относно териториалните води и изключителните икономически зони. Исторически прецеденти, като работата на Втория подкомитет на Комисията по териториални води на Хагската конференция от 1930 г., показват, че въпреки дългогодишните дебати относно признаването на изкуствени острови, международната практика допуска съоръжения, които могат да запазят териториални претенции. Съвременни примери, включително укрепването на остров Окинотори от Япония и морските стени в Малдиви, илюстрират практическото прилагане на адаптационни стратегии в международноправната практика.

Друг ключов аспект е наемането или отстъпването на територия като правен метод за държави, изправени пред крайна загуба на земя. Международното право допуска двустранни и многостранни споразумения, които могат да гарантират

суверенитет, ресурси и права на населението дори при компрометирана физическа територия. Такива договорености, основани на договорното право и държавната практика, позволяват на изчезващите държави да запазят своята правна идентичност, да продължат участието си в международни организации и да осигурят защита на гражданите, като по този начин се преодолява разрывът между физическата загуба и правната приемственост. Тези стратегии подчертават креативното използване на международното право за запазване на държавността в безпрецедентни условия.

Главата също така разглежда хуманитарните и правните измерения на загубата на територия, включително гражданството, правата на населението и безгражданството. Изчезването на територия поставя ключови въпроси в контекста на принципите на Комисията по международно право на ООН проекти относно правоприемството на държавите, които отбелязват, че загубата на държава може да доведе до загуба на нейното гражданство и да създаде риск от де юре безгражданство. Чрез интегрирането на стратегии за териториална адаптация в правните рамки държавите могат да защитят правния статус на своето население, да запазят гражданските права и да смекчат хуманитарните кризи. Това подчертава, че международноправните методи са съществени не само за териториалното съхранение, но и за гарантиране на правата на човека на засегнатите лица.

В допълнение към правния анализ, главата оценява взаимодействието между мерките за адаптация и въпросите на регионалната и международната сигурност. Изкуствените острови и други проекти за рекултивация могат да повлияят върху морските граници, правата върху ресурсите и регионалната стабилност. Конвенцията на ООН по морско право (UNCLOS) установява правната основа, но практическото прилагане изисква внимателна дипломатия, механизми за разрешаване на спорове и признаване от други държави. Регионалните споразумения, съвместните зони за развитие и кооперативните рамки илюстрират как международното право може да структурира адаптивни стратегии за минимизиране на конфликтите и насърчаване на справедливо разпределение на ресурсите, като същевременно гарантира продължаващото съществуване на застрашените държави. Тези инструменти обаче разкриват и съществени празноти в международното право, по-специално липсата на единни правила, уреждащи правния статут на изкуствено създадени или възстановени територии и тяхното въздействие върху държавната приемственост.

Главата разглежда и илюстративни казуси, като Княжество Сийленд, което демонстрира ограниченията на създаването на изкуствени територии без правно

признаване, както и Малдивите и Кирибати, които показват как интегрирането на инженерни проекти в правни стратегии може да запази суверенитета и да подпомогне климатичната устойчивост. Чрез сравнителен анализ на тези случаи главата изяснява условията, при които практическите методи съответстват на международноправните стандарти, като подчертава, че легитимността на адаптационните стратегии зависи както от спазването на правото, така и от международното признаване. В същото време тези примери разкриват нерешени правни неясноти относно това дали подобни мерки за адаптация могат напълно да заместят естествената територия за целите на държавността съгласно международното право.

В заключение, Четвърта глава показва, че международноправните методи за справяне със загубата на територия са най-ефективни, когато се комбинират с технически мерки за адаптация. Изкуствените острови, язовирите, лизинговите споразумения и други стратегии не само предоставят физически решения, но и укрепват суверенитета, запазват морските права и гарантират гражданството и човешката сигурност съгласно международното право. Главата подчертава, че запазването на държавността в условията на климатични промени изисква синергичен подход, който интегрира инженерство, право и дипломация, и призовава за по-нататъшно развитие на международноправните рамки за справяне с нарастващите предизвикателства на изчезващите държави. Тези изводи подчертават значението на иновативни, правно обосновани стратегии за осигуряване на приемствеността на държавите и защитата на техните населения в условията на безпрецедентни екологични заплахи. В същото време анализът идентифицира и устойчиви празноти в международното право, по-специално липсата на ясна нормативна уредба относно държавната приемственост при пълна загуба на територия и правния статут на изкуствените или релокализираните територии, които остават недостатъчно уредени в съществуващата международноправна доктрина.

6. Заключение

Изчезването на островни държави в резултат на климатичните промени представлява едно от най-сложните и неотложни предизвикателства за съвременното международно право. Покачването на морското равнище застрашава потапянето на териториите на Малките островни развиващи се държави като Малдивите, Тувалу, Кирибати и Науру, което не само създава екологични и икономически проблеми, но и поражда сериозни правни и човешки права, свързани със запазването на държавността,

суверенитета и правата на засегнатото население.

Изследването показва, че съществуващите международноправни рамки са недостатъчно подготвени да отговорят на предизвикателствата, произтичащи от потапянето на територии. Действащите норми, конвенции и договори са насочени основно към стабилността на границите и териториалния суверенитет, като оставят съществени празноти при ситуации на частична или пълна загуба на държавна територия. Липсата на ясни механизми за запазване на международноправния статус на изчезващи държави, за делимитация на морски зони и за защита на разселеното население подчертава спешната необходимост от разработване на иновативни правни решения.

Настоящото изследване акцентира върху няколко ключови направления за подобряване на международноправните реакции.

Първо, необходимо е създаването на специализирани норми и механизми, които да позволят на застрашените от изчезване държави да запазят права върху територии, ресурси и суверенитет дори при липса на физическа суша.

Второ, традиционната концепция за териториален суверенитет следва да бъде преосмислена, включително чрез развитие на модели като „суверенитет без територия“ или други гъвкави форми на международно признаване.

Трето, международните споразумения, включително наем на територия или договори за отстъпване на територия, могат да служат като практически инструменти за запазване на държавността, морските права и правната приемственост, като същевременно гарантират самоопределението на засегнатото население.

Четвърто, засилването на сътрудничеството между островните държави, международните организации и по-широката международна общност е от решаващо значение за защитата на политическите, правните и човешките права на уязвимите популации.

И накрая, особено внимание следва да се отдели на защитата на климатично разселените лица и лицата без гражданство, включително чрез разширен достъп до убежище, гражданство и възможности за презаселване.

Резултатите от това изследване подчертават, че международноправната система трябва да се развива в съответствие с реалностите на климатичните промени. Запазването на суверенитета, правната личност и правата на изчезващите островни държави изисква комбинация от нормативна реформа, иновативни правни инструменти и многостранно сътрудничество. Освен това, правните мерки следва да бъдат съпътствани от проактивни

стратегии за адаптация и смекчаване на последиците, за да се осигури устойчиво развитие и устойчивост на уязвимите държави. В крайна сметка изследването призовава за цялостен и ориентиран към бъдещето подход, който интегрира правни, хуманитарни и екологични съображения с цел защита на съществуването и достойнството на островните нации, застрашени от климатично обусловено потапяне.

III. ОСНОВНИ НАУЧНИ И НАУЧНО - ПРИЛОЖИМИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Основните научни и практически приложими приноси на дисертацията са следните:

1. Комплексно изследване на международноправния статут на островни държави, застрашени от изчезване вследствие на климатичните промени.
2. Задълбочен анализ на значението на държавната територия в международното право, включително нейното значение за суверенитета, териториалната цялост и упражняването на международноправни задължения.
3. Систематично изследване на доктриналните подходи относно продължаването на държавността след загуба на територия, като се разграничават позиции, които приемат автоматично прекратяване на държавността, и такива, които поддържат нейното продължаване.
4. Анализ на международноправни инструменти, включително договори, конвенции, *soft law* и съдебна практика, в контекста на изчезването на територии и защитата на засегнатото население.
5. Сравнителна оценка на национални, регионални и универсални правни практики, с казуси от Тувалу, Науру, Кирибати и Малдивите, предоставяща практически изводи за прилагането на международното право към изчезващи държави.
6. Изследване на правните последици за населението, разселено вследствие на климатичните промени, включително приложимостта на международното бежанско право, нормите на правата на човека и конвенциите относно безгражданството.
7. Оценка на празнотите и ограниченията в съществуващите международноправни рамки при справяне с изчезването на държави, разселването на население и морските права.
8. Разработване на практически предложения за запазване на държавния суверенитет и международноправната личност, включително чрез наем на територия, договори за отстъпване на територия и използване на изкуствени острови или други съоръжения.
9. Оценка на механизми за международно сътрудничество, включително двустранни, многостранни и регионални споразумения, в подкрепа на изчезващите държави и защитата на тяхното население.

10. Интегриране на прогнозни научни данни и климатични сценарии в правния анализ с цел предвиждане на възможни сценарии на потапяне на държави и разселване.
11. Методологичен принос чрез комбинирано използване на нормативноправен анализ, сравнително изследване, доктринален подход, историко-правен анализ, прогнозни методи и казусен анализ.
12. Формулиране на предложения *de lege ferenda* за адаптиране на международното право към предизвикателствата, произтичащи от климатично обусловеното изчезване на територии, както и за защита на засегнатото население.
13. Практическа насоченост на дисертацията, предоставяща приложими правни препоръки за държави, международни организации и политици с цел гарантиране на продължаващото признаване и правна защита на островни държави, застрашени от екзистенциална заплаха вследствие на климатичните промени.

VI. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. **Чуракова Е.** *Държавността на потапящите се островни държави в международното право: трайна или не?* // New Legal Journal, 2025, No. 6 (48).
2. **Чуракова Е.** *Международноправен анализ на последиците от изчезването на държавна територия вследствие на климатичните промени* // Young Researcher, Jurisprudence, 2025, No. 26 (577).
3. **Чуракова Е.** *Анализ на международноправните подходи към изчезването на територии на островни държави, причинено от климатичните промени* // New Legal Journal, 2025, No. 6 (48).

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

**Faculty of Law
Department of International law**

**ANALYSIS OF INTERNATIONAL LEGAL CONSEQUENCES
OF THE DISAPPEARANCE OF THE TERRITORIES OF
STATES**

THESIS ABSTRACT

Presented for awarding a PhD degree

PhD candidate:
Ekaterina Churakova

Doctoral Program:
International law

Academic Supervisor:
Prof. Dr. Diana Kovatcheva

CONTENTS

<i>I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION</i>	<i>32</i>
1. Relevance and Practical Application of Research	32
2. Subject Matter and Objectives of the Research	4
3. Purpose and Methods of the Research	6
4. Scope and Structure of the Research	7
<i>II. BRIEF SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE DISSERTATION</i>	<i>10</i>
1. Introduction	10
2. Chapter One	10
3. Chapter Two	41
4. Chapter Three	44
5. Chapter Four	21
6. Conclusion	49
<i>III. MAIN SCIENTIFIC AND SCIENTIFICALLY APPLICABLE CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION</i>	<i>27</i>
<i>VI. LIST OF PUBLICATIONS RELATED TO THE DISSERTATION TOPIC</i>	<i>29</i>

II. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

1. Relevance and Practical Application of Research

The relevance of this research lies in the urgent and unprecedented challenges posed by climate change, particularly rising sea levels and the flooding of coastal territories, which threaten the very existence of Small Island Developing States such as the Maldives, Kiribati, Tuvalu, and Nauru. These phenomena create not only ecological and social problems but also complex legal issues related to the preservation of statehood, sovereignty, and the rights of affected populations. Despite the growing risk, international law currently lacks clear mechanisms to address the disappearance of state territories and the continuity of the international legal personality of affected states.

The study addresses critical gaps in international law concerning the protection of populations displaced due to climate change, highlighting issues such as statelessness, human rights, and the applicability of refugee law. Moreover, the disappearance of territory challenges traditional notions of sovereignty, territorial integrity, and statehood, underscoring the need for innovative legal solutions and the development of new norms to safeguard vulnerable states. From a practical perspective, the research provides guidance for legal and policy responses to territorial disappearance. It examines potential adaptation strategies, including territorial reconstruction through artificial islands, leasing or cession agreements, and international recognition of deterritorialized states or “floating” sovereignty. By analyzing international treaties, customary law, soft law, state practice, and judicial decisions, the study identifies mechanisms that can preserve the rights, sovereignty, and international legal status of disappearing states while ensuring protection for their populations.

The findings of this research have significant implications for international law and policy-making. They inform multilateral cooperation strategies aimed at supporting at-risk states, maintaining maritime rights, and addressing the humanitarian and legal consequences of climate-induced displacement. Furthermore, the study lays the foundation for developing future international norms and legal instruments to regulate disappearing states, climate-induced statelessness, and the legal status of displaced populations, ensuring both continuity of statehood and the stability of the international legal system.

Overall, this research is highly relevant to the evolving challenges of the 21st century, offering practical solutions and legal frameworks that can guide states, international organizations, and policymakers in addressing the existential threats posed by climate change

to vulnerable island nations.

2. Subject Matter and Objectives of the Research

The subject matter of this research is the international legal consequences arising from the disappearance of territories of sovereign states due to climate change. This phenomenon presents a unique and complex challenge for international law, as rising sea levels threaten to submerge the territories of vulnerable states, particularly Small Island Developing States such as the Maldives, Tuvalu, Kiribati, and Nauru. The study examines both the legal and human rights implications of territorial submersion, focusing on issues such as the preservation of statehood, continuity of international legal personality, delimitation and retention of maritime zones, and the protection of populations displaced by climate-induced territorial loss. Special attention is paid to the gaps in current international legal frameworks, which are largely based on the stability of borders and territorial sovereignty and thus are insufficient to address the unique challenges posed by climate change.

The research considers a variety of legal instruments and norms, including international conventions, treaties, soft law, judicial decisions, and state practice, as well as theoretical and doctrinal approaches in international law. It addresses questions of state sovereignty, the principle of territorial integrity, state responsibility for climate-induced harm, and the rights of populations affected by the submergence of state territory. Particular emphasis is placed on the practical and legal challenges faced by disappearing states in maintaining sovereignty, participating in international organizations, enforcing treaty obligations, and ensuring the protection and resettlement of their populations.

The primary objective of this research is to analyze the international legal challenges related to disappearing state territories and to identify legal mechanisms capable of preserving state sovereignty and protecting affected populations. Specific objectives include:

1. To examine the significance of territory as a constitutive element of statehood and its implications for sovereignty, jurisdiction, and international legal personality.
2. To evaluate the applicability of existing international legal frameworks including the United Nations Convention on the Law of the Sea, human rights instruments, treaties, and customary international law to states threatened by territorial submersion.

3. To explore legal mechanisms and practical solutions for preserving statehood and sovereignty, such as territorial leasing, cession agreements, and the establishment of artificial or relocated territorial zones.
4. To analyze the international legal status and protection of populations displaced by climate-induced submersion, including the potential for statelessness and the application of refugee and human rights law.
5. To propose recommendations for the development of new international legal norms and mechanisms capable of addressing the consequences of climate change for disappearing states, ensuring their continued participation in the international legal system, and safeguarding the rights of their citizens.

By achieving these objectives, the research seeks to provide a comprehensive understanding of how international law can adapt to the unprecedented challenges posed by climate-induced territorial disappearance. The study aims to contribute to the development of legal frameworks that preserve statehood, sovereignty, and human rights in the context of rising sea levels and the submersion of island states, while fostering international cooperation and innovative legal solutions to ensure the stability and fairness of the global legal order.

3. Purpose and Methods of the Research

The purpose of this research is to analyze the international legal status of island states threatened by the disappearance of their territories due to climate change and to identify potential legal mechanisms to preserve their statehood, sovereignty, and the rights of affected populations. The study focuses on Small Island Developing States, such as Tuvalu, the Maldives, Kiribati, and Nauru, which are particularly vulnerable to rising sea levels and the submersion of land. It aims to examine the legal, humanitarian, and environmental challenges arising from territorial loss, including the continuation of statehood, the protection of maritime rights, and the displacement of populations.

The objectives of the research include: analyzing the international legal status of states at risk of disappearance; investigating the impact of climate change on sovereignty, territorial integrity, and statehood; examining the legal consequences of climate-induced displacement; evaluating existing international legal frameworks addressing territorial loss; and proposing practical legal solutions, such as territorial leasing, cession agreements, or deterritorialized forms of sovereignty.

To achieve these objectives, a combination of research methods was applied.

Normative-legal analysis was used to study international treaties and conventions, including UNCLOS, human rights instruments, and national legislation relating to migration and disaster-affected populations. The comparative method analyzed practices of different states and regional organizations, focusing on SIDS and international efforts to support them. Doctrinal analysis assessed scientific literature in international law, human rights, and environmental law to evaluate approaches for maintaining statehood in the absence of territory. Historical-legal analysis traced the evolution of norms related to climate change, minority rights, and protection of affected communities to understand the adaptation of international law to emerging challenges. The predictive method incorporated scientific forecasts regarding sea-level rise and climate impacts to assess potential legal consequences. Finally, the case study method examined specific states, such as Tuvalu, the Maldives, Nauru and Kiribati, to evaluate practical and legal measures for preserving sovereignty, maritime rights, and the rights of displaced populations.

By integrating these methods, the research provides a comprehensive understanding of the legal, practical, and humanitarian issues related to disappearing island states. It identifies gaps in current international law, evaluates possible solutions, and proposes measures to safeguard statehood, maintain international legal personality, and protect populations affected by climate-induced displacement.

5. Scope and Structure of the Research

The dissertation comprises a total of 214 pages (*Times New Roman, size 12, line spacing 1.5*), with the main body of the text consisting of 197 pages. It includes 224 footnotes and draws on foreign doctrinal sources in the fields of international law, human rights, maritime law, and climate law. The foreign literature used is in both English and Bulgarian and includes international treaties, conventions, soft law, and scholarly analyses related to the legal status of island states threatened with disappearance due to climate change.

The dissertation is structured into four chapters, preceded by an introduction and followed by a conclusion. The chapters are designed to systematically address the research objectives and provide a comprehensive analysis of the international legal consequences of territorial disappearance.

Chapter One, International Legal Significance of the State Territory and the Reasons for Its Disappearance, examines the theoretical and doctrinal foundations of state territory in international law. It analyzes the significance of territory as a constitutive element of statehood,

the role of territory in fulfilling international obligations, and the legal consequences of its disappearance. The chapter also explores relevant international legal acts, soft law instruments, state practice, and judicial decisions, and surveys the doctrinal debates surrounding the legal and functional aspects of state territory. Special attention is paid to climate change and its impact on Small Island Developing States.

Chapter Two, *International Legal Analysis of the Main Aspects of the Consequences of the Disappearance of the State Territory*, focuses on the practical and legal consequences of territorial loss for statehood. It analyzes international and national legal instruments, judicial decisions, state practice, and soft law regarding the preservation or cessation of statehood. The chapter presents two key doctrinal positions: one asserting that statehood ends automatically with the loss of territory, and another maintaining that statehood may continue if governance structures and international recognition are preserved. The chapter also examines legal regulation at the universal, regional, and bilateral levels, and includes case studies on Tuvalu, Nauru, Kiribati, and the Maldives.

Chapter Three, *The Legal and Human Implications of State Submergence and Climate Migration*, addresses the human rights and humanitarian aspects of climate-induced displacement. It investigates the legal status of populations forcibly displaced from disappearing states, analyzes the applicability of international refugee law, human rights law, and other norms, and reviews state and judicial practice regarding the treatment of such populations. The chapter also considers issues of statelessness and the protection of displaced persons under international law, highlighting the gaps and challenges in existing legal frameworks.

Chapter Four, *International Legal Methods for Dealing with State Territorial Loss*, explores practical and legal mechanisms for preserving statehood in the context of territorial disappearance. It examines adaptive strategies, such as the construction of artificial islands and installations within the territorial sea of endangered states, and considers the legal basis for leasing state territory. The chapter evaluates the effectiveness and legal feasibility of these approaches and proposes mechanisms for maintaining sovereignty, maritime rights, and international legal personality despite the loss of physical territory.

Chapters Two, Three, and Four follow a similar structure, allowing for a systematic comparison of legal frameworks, doctrinal approaches, and practical measures. Each chapter concludes with a summary of key findings, providing recommendations for addressing the challenges faced by island states at risk of disappearing due to climate change.

III. BRIEF SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE DISSERTATION

7. Introduction

The introductory chapter of the dissertation substantiates the relevance of the research topic and outlines the significance of the issues addressed. It provides a concise overview of the research focus, objectives, and methodological framework. Key conceptual clarifications are introduced in order to define the principal terms employed in the study. The structure of the dissertation is briefly presented through a summary of its individual chapters. The scope of the research is also outlined, indicating the aspects that are not addressed within this study.

8. Chapter One

Chapter One is titled “*International legal significance of the state territory and the reasons for its disappearance.*” It provides a comprehensive theoretical and normative analysis of the concept of state territory in international law and examines the emerging phenomenon of its potential disappearance, primarily as a consequence of climate change. The chapter establishes that territory constitutes one of the foundational elements of statehood and remains central to the structure of the international legal order. At the same time, contemporary global environmental processes, particularly sea-level rise, coastal erosion, and ocean warming, create unprecedented risks for certain states, especially Small Island Developing States, thereby challenging traditional doctrinal assumptions regarding the permanence of territorial sovereignty.

The chapter begins by addressing a fundamental gap in international law. While international law regulates the emergence of states, recognition, succession, and in some cases dissolution, it does not directly address the complete disappearance of a state as a result of natural causes. Historically, changes in state territory have been associated with armed conflict, cession, annexation, occupation, or border delimitation. However, the possible physical submersion of an entire state territory due to climate change presents a qualitatively different situation. It does not involve the transfer of sovereignty to another state, but rather the disappearance of physical space itself. This novel scenario requires a re-evaluation of traditional legal categories.

Particular attention in the chapter is devoted to Small Island Developing States,

recognized as a specific group within the United Nations system. States such as Tuvalu, Maldives, Kiribati, and Nauru face existential threats due to rising sea levels. The potential submersion of their territories would not only constitute an environmental catastrophe but would also generate profound legal consequences for sovereignty, jurisdiction, maritime entitlements, state responsibility, and the status of their populations. Notably, no fully sovereign state has yet disappeared as a result of environmental causes within the framework of modern international law. Consequently, the legal implications of such an event remain largely unexplored, which underscores the urgency and relevance of this research.

The chapter emphasizes that territory performs both a legal and a functional role in international law. From a legal perspective, territory is traditionally regarded as one of the constitutive elements of statehood. From a functional perspective, it provides the spatial framework within which sovereignty is exercised, jurisdiction is enforced, and international obligations are implemented. Most international legal norms presuppose a defined territorial domain. Treaties generally apply to the entire territory of a state unless otherwise specified, and the implementation of international obligations depends upon the existence of a spatial sphere of authority. In this sense, territory is not merely geographical space; it is the structural foundation of state authority and responsibility.

The analysis further explores the classical criteria of statehood as formulated in the Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. According to the Convention, a state must possess a defined territory, a permanent population, a government, and the capacity to enter into relations with other states. However, the Convention does not establish minimum territorial requirements, nor does it address the consequences of complete territorial loss. Moreover, it does not clarify whether the same criteria that apply to the creation of states also govern their extinction. This silence generates doctrinal ambiguity regarding the legal fate of states whose territories may disappear.

The chapter critically evaluates whether the Montevideo criteria have acquired the status of customary international law. Although frequently cited as reflecting customary principles, state practice demonstrates inconsistencies in their application. There are instances where entities have been recognized despite not fully satisfying all criteria, as well as cases where entities meeting the formal requirements have not been recognized due to political considerations. This indicates that recognition of statehood remains influenced not only by formal legal standards but also by geopolitical and pragmatic factors. Nevertheless, analysis of state practice and judicial decisions suggests that territory is widely regarded as an essential attribute of statehood, even if its precise legal characterization remains unsettled.

In addition to treaty law, the chapter examines relevant binding and non-binding international instruments. Particular attention is given to the United Nations Convention on the Law of the Sea, which establishes the legal regime of maritime zones, including the territorial sea, exclusive economic zone, and continental shelf. Maritime entitlements are derived from land territory, and baselines are measured from the coast. The potential disappearance of land territory therefore raises complex questions concerning the retention or loss of maritime rights and access to natural resources. For many island states, maritime zones constitute their primary economic asset. The loss of these zones would have severe economic and developmental consequences.

The chapter also discusses developments within international adjudication and advisory proceedings. It highlights the request submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law for an advisory opinion from the International Tribunal for the Law of the Sea regarding states' obligations under UNCLOS in the context of climate change and marine pollution. This initiative reflects the increasing efforts of vulnerable states to clarify the scope of international obligations related to climate harm, ocean acidification, and sea-level rise. Such proceedings illustrate how the issue of disappearing territory is progressively entering the sphere of formal legal discourse.

A central dimension of the chapter concerns state responsibility. In international law, any internationally wrongful act gives rise to responsibility. In this context, climate change, driven by anthropogenic greenhouse gas emissions, raises the question of whether states that substantially contribute to global emissions may incur responsibility for transboundary harm, including the loss of territory. The chapter underscores that insufficient preventive measures may result not only in environmental degradation but also in human rights violations and destabilization of international relations.

The disappearance of territory also has profound implications for human rights and the legal status of affected populations. If an entire state territory becomes uninhabitable or submerged, its population may be forced to relocate abroad. Current international law does not provide a specific legal regime for "climate-displaced persons" in such circumstances. The absence of clear mechanisms for preserving citizenship, political participation, and state protection raises serious concerns regarding statelessness and the continuity of legal identity. Projections cited in reports of the United Nations Secretary-General indicate that climate-related migration may affect tens or even hundreds of millions of people by mid-century, demonstrating that this issue extends far beyond small island states.

Doctrinal debates examined in the chapter reflect two principal perspectives. The

traditional view maintains that territory is indispensable for statehood and that its loss would necessarily result in the extinction of the state. An alternative and increasingly discussed approach proposes the concept of a “deterritorialized state,” according to which international legal personality may persist even in the absence of physical land, provided that government, population, and international recognition continue. This model contemplates the possibility of “freezing” maritime boundaries, maintaining treaty obligations, and preserving participation in international organizations despite territorial submersion. While innovative, this approach remains controversial and lacks firm grounding in existing positive law.

The theoretical analysis further explores the classical distinction between *dominium* (sovereign possession of territory) and *imperium* (authority over the population). Modern doctrine generally recognizes that territorial sovereignty encompasses both dimensions. A state exercises exclusive authority within its territory and is not subject to the power of another state, reflecting the principle of sovereign equality. The chapter concludes that both elements, control over territory and authority over population, are integral to statehood. Therefore, proposals concerning the relocation of populations or acquisition of new territory must address both the legal title to land and the effective exercise of governmental authority.

Ultimately, Chapter One demonstrates that territory is not merely a physical attribute but a structural pillar of the international legal system. Its potential disappearance due to climate change challenges deeply embedded assumptions regarding sovereignty, jurisdiction, state responsibility, maritime entitlements, and international legal personality. Although customary international law strongly supports the importance of territory as a marker of statehood, there is no coherent framework regulating the extinction or transformation of states in the event of total territorial loss. This normative gap calls for the progressive development of international law.

By analyzing treaty provisions, soft law instruments, judicial practice, state practice, and doctrinal positions, the chapter establishes the theoretical foundation for the subsequent parts of the dissertation. It demonstrates that climate change has evolved from environmental concern into a systemic challenge affecting the core concepts of international law. The phenomenon of disappearing states compels the international community to reconsider traditional legal doctrines and to develop innovative mechanisms capable of preserving statehood, protecting affected populations, and ensuring the stability of the international legal order in the face of unprecedented environmental transformation.

9. Chapter Two

Chapter Two is titled “*International legal analysis of the main aspects of the consequences of the disappearance of the state territory.*” It provides a comprehensive international legal analysis of the consequences arising from the potential disappearance of state territory due to climate change. Building upon the theoretical foundations established in Chapter One, it examines how international law responds to the loss of territory, the continuity of statehood, the preservation of sovereignty, and the protection of populations displaced by environmental processes. The chapter integrates doctrinal debate, treaty law, customary norms, judicial practice, and state experience, demonstrating that while certain legal principles may be adaptable, significant normative gaps remain.

The starting point of the analysis is the absence of clear rules governing the termination of statehood as a result of involuntary territorial disappearance. International law regulates the creation of states and contains detailed norms on state succession in cases of dissolution, separation, annexation, or transfer of territory. However, it does not address the extinction of a state caused by natural processes such as sea-level rise. This silence creates uncertainty as to whether a state automatically ceases to exist upon the complete submergence of its land territory.

The doctrinal debate centers on two principal approaches. The first reflects a traditional interpretation of statehood criteria, as articulated in the Montevideo Convention. According to this view, a defined territory is an indispensable element of statehood, its complete loss would necessarily entail the termination of international legal personality. The second approach adopts a more flexible perspective, arguing that once a state has been established and recognized, continuity may persist even in the absence of physical territory, provided that a permanent population, government, and international recognition remain. This view emphasizes the evolving and functional character of international law, particularly in light of unprecedented global challenges.

Judicial practice provides indirect guidance. Although no international court has yet ruled on the total disappearance of a state’s territory, jurisprudence concerning territorial sovereignty and effective control offers relevant principles. Decisions of the International Court of Justice, including cases such as *Nicaragua v. Colombia*, illustrate that sovereignty is assessed through a combination of legal title, effective authority, and recognition. Historical practice concerning governments-in-exile during World War II also demonstrates that temporary loss of effective territorial control does not necessarily extinguish statehood. However, climate-

induced submergence differs fundamentally in its potentially permanent and irreversible nature.

Particular attention is devoted to maritime entitlements under the United Nations Convention on the Law of the Sea. Maritime zones are legally derived from land territory; therefore, rising sea levels and the disappearance of coastlines raise questions about the continued existence of exclusive economic zones and continental shelf rights. Some states advocate “freezing” maritime baselines to preserve existing entitlements despite physical changes. While this approach aims to ensure legal stability and economic survival for vulnerable states, it has not yet been universally codified, leaving uncertainty regarding the future of maritime rights.

The chapter then turns to the issue of state responsibility. International law recognizes that internationally wrongful acts give rise to responsibility. Climate change, driven by anthropogenic greenhouse gas emissions, raises complex questions as to whether high-emitting states may incur responsibility for transboundary environmental harm resulting in territorial loss. Although establishing causation and attribution in such cases remains legally challenging, the discussion reflects the growing intersection between environmental protection, human rights, and international responsibility.

A major component of the chapter concerns the legal consequences of population displacement from disappearing states. Climate-induced migration possesses a dual character: it may occur gradually and voluntarily over decades, or it may be sudden and forced in the context of natural disasters such as floods, typhoons, or storm surges. This distinction is legally significant, as international protection regimes traditionally depend upon whether movement is considered voluntary or forced.

At the universal level, there is no binding international treaty specifically regulating migration caused by the adverse effects of climate change. Nevertheless, important normative developments have occurred within the framework of the United Nations and the climate regime established under the United Nations Framework Convention on Climate Change. Instruments such as the Paris Agreement recognize the importance of addressing displacement associated with climate impacts and establish mechanisms for adaptation, loss and damage, and risk management. The Warsaw International Mechanism and related task forces provide flexible, non-binding platforms for developing recommendations aimed at minimizing and addressing displacement. While these mechanisms cannot impose binding obligations on states, they represent an emerging acknowledgment of the human dimension of climate change.

The legal status of individuals displaced across borders due to climate impacts remains particularly uncertain. International refugee law does not explicitly recognize “climate

refugees.” The mandate of the United Nations High Commissioner for Refugees does not currently extend automatically to persons fleeing environmental degradation unless they can demonstrate persecution under existing criteria. As a result, individuals displaced by climate-related causes may fall into a protection gap. They are not automatically entitled to refugee status, nor does international law impose a general obligation on other states to admit them. Protection may instead derive from complementary or subsidiary protection regimes, human rights law principles such as non-refoulement, or, in cases of internal movement, the UN Guiding Principles on Internal Displacement.

At the same time, migration governance remains largely within the sovereign discretion of states. Under the principle of sovereign equality, each state determines the conditions for entry and residence within its territory. International human rights law, including the International Covenant on Civil and Political Rights, guarantees the right to leave one’s own country but does not create a corresponding obligation for other states to grant admission. Consequently, displaced populations from disappearing states may face legal uncertainty, limited access to employment or social services, and risks of marginalization.

Given these limitations at the universal level, regulation increasingly occurs at regional and bilateral levels. Organizations such as the Alliance of Small Island States and the Pacific Islands Forum provide platforms for coordination, advocacy, and negotiation of resettlement arrangements. Regional cooperation reflects shared vulnerability, geographic proximity, and cultural ties among Pacific island states.

State practice illustrates a variety of adaptive strategies. Tuvalu has historically prioritized in-situ adaptation while simultaneously engaging in regional dialogue concerning potential relocation. Kiribati has adopted a phased strategy of mitigation, adaptation, and, as a last resort, “migration with dignity,” including bilateral labor mobility arrangements with New Zealand and Australia. Nauru has similarly navigated historical offers of resettlement while seeking to preserve sovereignty and cultural identity. Maldives has developed comprehensive national adaptation plans, including coastal protection, renewable energy transition, and structured relocation policies.

These bilateral and national initiatives demonstrate pragmatic approaches to climate resilience and migration management. However, they also underscore the absence of a comprehensive, binding international framework guaranteeing the continuity of statehood or ensuring uniform protection for displaced populations. Migration programs often depend on labor market policies rather than explicit recognition of climate-induced displacement.

The chapter concludes that climate-induced disappearance of territory produces

interrelated consequences: potential challenges to state continuity, uncertainty regarding maritime rights, gaps in protection for displaced persons, and unresolved questions of responsibility. While existing principles of international law, state continuity, sovereignty, human rights protection, and cooperative climate mechanisms, offer partial solutions, they remain fragmented and insufficiently adapted to the scale of the challenge.

Ultimately, the analysis demonstrates the need for progressive development of international law capable of reconciling two imperatives: the preservation of sovereign equality and continuity of endangered states, and the effective protection of populations displaced by environmental change. The phenomenon of disappearing states thus compels a rethinking of traditional territorial paradigms and calls for coordinated, legally grounded, and forward-looking responses at universal, regional, and national levels.

10. Chapter Three

Chapter Three is titled “*The Legal and Human Implications of State Submergence and Climate Migration*.” It examines the complex legal and human implications of climate-induced displacement resulting from the submergence of islands and low-lying states due to rising sea levels. This chapter addresses an urgent and emerging area in international law, where environmental change intersects with human rights, migration law, and state sovereignty. Climate change-induced displacement presents unprecedented challenges to established legal frameworks, including the 1951 Refugee Convention, human rights instruments, and domestic migration regimes. The chapter highlights the unique situation of populations from disappearing states, emphasizing the legal, humanitarian, and ethical questions arising when entire communities face forced relocation.

The chapter begins by exploring the legal status of individuals displaced due to environmental degradation, particularly in cases where entire states may cease to exist. Existing international refugee law, traditionally designed to protect persons fleeing persecution on grounds of race, religion, nationality, membership of a particular social group, or political opinion, does not explicitly address individuals displaced by environmental factors. The limitations of this framework are examined in detail, alongside soft law instruments, state practice, and recommendations from international organizations such as the United Nations High Commissioner for Refugees. While terms such as “environmental refugees” are widely used in political and advocacy discourse, the chapter critically evaluates their legal imprecision and potential risks in undermining the established protections for conventional refugees.

A significant portion of the chapter is devoted to scholarly debate regarding the applicability of international law to climate-displaced populations. Scholars such as James Hathaway and Jane McAdam argue that existing refugee definitions should remain strictly confined to persecution-based claims, advocating instead for the creation of new, tailored legal instruments specifically designed to address climate-induced displacement. In contrast, scholars such as David Cantor and Eleonore McGregor suggest that in specific contexts, environmental displacement could theoretically fall within existing frameworks if the effects of climate change are linked to state failure or systematic harm to human survival. This chapter analyzes these contrasting positions and examines their implications for the development of normative legal approaches to climate migration.

National and judicial practice is critically assessed to illustrate the real-world challenges of climate displacement. Cases from New Zealand, including *Teitiota v Ministry of Innovation and Employment* (2014) and subsequent Tuvaluan family cases, demonstrate the limited applicability of refugee law to environmental migrants while highlighting the role of humanitarian grounds in providing ad hoc protection. The chapter further examines state practices in Australia, Sweden, and Finland, tracing how legislative amendments and policy adjustments reflect varying degrees of recognition for climate-displaced populations. These examples demonstrate both the flexibility and constraints of domestic legal systems when addressing climate-induced migration, highlighting the tension between state sovereignty and humanitarian obligations.

Human rights law is explored as an alternative framework to complement the gaps in refugee law. The chapter investigates how international human rights obligations, such as the right to life, health, housing, and access to safe water, may be invoked to protect climate-displaced populations. Regional instruments, including the European Convention on Human Rights, are analyzed to illustrate how courts and human rights bodies have approached cases involving environmental degradation and displacement. Although human rights law does not confer a status equivalent to that of a refugee, it provides a potential legal basis for protection and advocacy, particularly in scenarios where states fail to mitigate or respond to climate hazards.

The issue of statelessness is a central focus of the chapter. Disappearing states present a unique legal challenge, as the cessation of statehood may result in the loss of citizenship and the emergence of *de jure* or *de facto* stateless populations. The chapter examines the UN International Law Commission's Draft Articles on Nationality of Individuals in Relation to the Succession of States, the UNHCR mandate on statelessness, and historical analogues to

illustrate the potential consequences of state disappearance. The lack of successor states to provide citizenship underscores the urgent need for international mechanisms to prevent statelessness and ensure the continued protection of affected populations, including through the development of legal norms addressing state dissolution, resettlement, and international cooperation.

Soft law instruments and global governance frameworks are also analyzed. Reports from the UN Human Rights Council, the Social Forum 2010, and initiatives under the Global Compact for Migration provide guidance on the treatment of climate-displaced persons but lack legally binding authority. The chapter emphasizes the necessity of translating these recommendations into enforceable international standards and mechanisms, noting that while soft law raises awareness and encourages state compliance, it cannot substitute for a comprehensive legal regime specifically addressing climate-induced displacement.

The chapter concludes by emphasizing the dual character of climate migration from disappearing states as both a humanitarian and legal challenge. It identifies critical gaps in existing international law and stresses the importance of a multidimensional approach combining refugee law, human rights law, humanitarian law, and innovative legal instruments.

The findings advocate for the creation of a *sui generis* legal framework capable of addressing the specific vulnerabilities of climate-displaced populations, preventing statelessness, and ensuring durable protection and integration. The chapter ultimately underscores that the legal and human implications of state submergence require a proactive, cooperative, and forward-looking approach, bridging current gaps and providing a foundation for normative development in the era of climate change.

Finally, the chapter situates climate displacement within broader discussions of global justice, equity, and responsibility. It explores questions of state accountability for greenhouse gas emissions, historical contributions to climate change, and the ethical imperatives for wealthier nations to provide support and protection. By integrating these dimensions, the chapter presents a holistic perspective on climate-induced migration, situating legal debates within a wider human rights, environmental justice, and international governance context. This approach highlights the urgent need for interdisciplinary strategies that combine law, policy, and humanitarian action to address one of the most pressing challenges of the twenty-first century.

11. Chapter Four

Chapter Four is titled “*International legal methods for dealing with state territorial loss.*” It focuses on the international legal methods and practical strategies available to address the loss of state territory due to climate change, emphasizing how these methods operate within existing international law frameworks. The chapter examines Small Island Developing States and other vulnerable territories facing the threat of submergence, analyzing how international law can provide mechanisms to preserve sovereignty, statehood, and territorial rights even in the context of disappearing land. By connecting practical adaptation measures to legal norms, the chapter demonstrates the intersection of engineering, diplomacy, and law in safeguarding endangered states and their populations.

The chapter begins by examining territorial adaptation strategies as legally recognized methods to mitigate the effects of climate-induced land loss. These include the construction of artificial islands, dams, and other coastal engineering structures designed to maintain habitable territory and preserve maritime entitlements. International law, particularly the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) and customary norms, provides the framework to evaluate the legitimacy and legal consequences of these measures. Artificial islands, for example, may sustain a state’s maritime zones if they are integrated into the territory of the state and capable of supporting human habitation or economic activity. This analysis demonstrates that practical measures for preserving land are not merely technical solutions but also legally significant actions that reinforce sovereignty and the continuity of statehood.

The chapter further explores the concept of “freezing” maritime boundaries under international law. By maintaining the boundaries of disappearing states through reconstruction or artificial structures, states can prevent disputes over territorial waters and exclusive economic zones. Historical precedents, such as the Second Subcommittee of the Commission on Territorial Waters at the 1930 Hague Conference, indicate that while legal recognition of artificial islands has long been debated, international practice demonstrates acceptance of structures that preserve territorial claims. Contemporary examples, including Japan’s reinforcement of Okinotori Island and the Maldives’ sea walls protecting Male, illustrate the practical integration of adaptation strategies into international legal practice.

Another key focus is leasing or ceding territory as a legal method for states facing extreme land loss. International law permits bilateral and multilateral agreements to safeguard sovereignty, resources, and population rights even when the physical territory is compromised. Such arrangements, grounded in treaty law and state practice, allow disappearing states to

maintain legal identity, continue participation in international organizations, and ensure the protection of citizens, thereby bridging the gap between physical loss and legal continuity. These strategies highlight the creative use of international law to preserve statehood in unprecedented circumstances.

The chapter also addresses the human and legal dimensions of territorial loss, including citizenship, population rights, and statelessness. The disappearance of territory raises critical questions under the International Law Commission's principles on succession of states, which note that the loss of a state entails the potential loss of its nationality, creating risks of *de jure* statelessness. By integrating territorial adaptation strategies into legal frameworks, states can protect their populations' legal status, maintain citizenship rights, and mitigate humanitarian crises. This underscores that international legal methods are essential not only for territorial preservation but also for upholding the human rights of affected populations.

In addition to the legal analysis, the chapter evaluates the interaction between adaptation measures and regional/international security concerns. Artificial islands and other reclamation projects can influence maritime boundaries, resource rights, and regional stability. UNCLOS establishes the legal baseline, but practical implementation requires careful diplomacy, dispute-resolution mechanisms, and recognition by other states. Regional agreements, joint development zones, and cooperative frameworks exemplify how international law can structure adaptive strategies to minimize conflicts and promote equitable resource sharing while ensuring the continued existence of endangered states. These instruments, however, also reveal significant gaps in international law, particularly the absence of uniform rules governing the legal status of artificially created or reconstructed territories and their impact on state continuity.

The chapter highlights illustrative case studies, such as the Principality of Sealand, which demonstrates the limits of creating artificial territories without legal recognition, and the Maldives and Kiribati, which show how integration of engineering projects into legal strategies can preserve sovereignty and support climate resilience. By comparing these cases, the chapter clarifies the conditions under which practical methods align with international legal standards, emphasizing that the legitimacy of adaptation strategies depends on both adherence to law and international recognition. At the same time, these examples expose unresolved legal uncertainties regarding whether such adaptation measures can fully substitute natural territory for the purposes of statehood under international law.

In conclusion, Chapter Four demonstrates that international legal methods for addressing territorial loss are most effective when combined with technical adaptation measures. Artificial islands, dams, leasing arrangements, and other strategies not only offer

physical solutions but also reinforce sovereignty, preserve maritime rights, and maintain citizenship and human security under international law. The chapter emphasizes that preserving statehood amid climate change requires a synergistic approach, integrating engineering, law, and diplomacy, and calls for further development of international legal frameworks to address the evolving challenges of disappearing states. These findings underscore the importance of innovative, law-based strategies for ensuring the continuity of states and the protection of their populations in the face of unprecedented environmental threats. However, the analysis also identifies persistent gaps in international law, particularly the lack of clear normative regulation of state continuity in cases of complete territorial loss and the legal status of artificial or relocated territories, which remain insufficiently addressed in existing international legal doctrine.

12. Conclusion

The disappearance of island states as a result of climate change represents one of the most complex and urgent challenges for contemporary international law. Rising sea levels threaten to submerge the territories of Small Island Developing States such as the Maldives, Tuvalu, Kiribati, and Nauru, which not only poses ecological and economic problems, but also creates profound legal and human rights issues related to the preservation of statehood, sovereignty, and the rights of affected populations.

The research has revealed that current international legal frameworks are insufficiently prepared to address the challenges arising from territorial submersion. Existing norms, conventions, and treaties primarily focus on the stability of borders and territorial sovereignty, leaving critical gaps in the regulation of situations where a state's territory is partially or entirely lost. The lack of clear mechanisms for preserving the international legal status of disappearing states, delimiting maritime zones, and protecting displaced populations highlights the urgent need for the development of innovative legal solutions.

This study emphasizes several key directions for improving international legal responses.

First, the creation of specialized norms and mechanisms is necessary to allow states at risk of disappearance to retain rights to territories, resources, and sovereignty, even in the absence of physical land.

Second, the traditional concept of territorial sovereignty must be reconsidered, potentially through the development of “sovereignty without territory” or other flexible forms

of recognition.

Third, international agreements, including territorial leasing or cession arrangements, can serve as practical tools for maintaining statehood, maritime rights, and legal continuity, while ensuring the self-determination of affected populations.

Fourth, strengthening cooperation among island states, international organizations, and the broader global community is crucial for safeguarding the political, legal, and human rights of vulnerable populations.

Finally, special attention must be given to the protection of climate-induced migrants and stateless persons, including expanded access to asylum, citizenship, and resettlement opportunities.

The findings of this dissertation underscore that the international legal system must evolve to meet the realities of climate change. Preserving the sovereignty, legal personality, and rights of disappearing island states requires a combination of normative reform, innovative legal instruments, and multilateral cooperation. Moreover, proactive adaptation and mitigation strategies should accompany legal measures to ensure the sustainable development and resilience of vulnerable states. Ultimately, the study calls for a comprehensive, forward-looking approach that integrates legal, humanitarian, and environmental considerations, aiming to protect the existence and dignity of island nations threatened by climate-induced submersion.

III. MAIN SCIENTIFIC AND SCIENTIFICALLY APPLICABLE CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION

The main scientific and practically applicable contributions of the dissertation are as follows:

14. A comprehensive study of the international legal status of island states threatened by disappearance due to climate change.
15. An in-depth analysis of the significance of state territory in international law, including its role in sovereignty, territorial integrity, and the exercise of international obligations.
16. A systematic examination of doctrinal approaches regarding the persistence of statehood after the loss of territory, distinguishing between positions that argue for automatic cessation of statehood and those that support its continuity.
17. Analysis of international legal instruments, including treaties, conventions, soft law, and judicial decisions, in the context of territorial disappearance and the protection of affected populations.
18. Comparative evaluation of national, regional, and universal legal practices, with case studies on Tuvalu, Nauru, Kiribati, and the Maldives, providing practical insights into the application of international law to disappearing states.
19. Study of legal consequences for populations displaced by climate change, including the applicability of international refugee law, human rights norms, and statelessness conventions.
20. Assessment of gaps and limitations in current international legal frameworks in addressing state disappearance, population displacement, and maritime rights.
21. Development of practical proposals for preserving state sovereignty and international legal personality, including territorial leasing, cession agreements, and the use of artificial islands or other installations.
22. Evaluation of mechanisms for international cooperation, including bilateral, multilateral, and regional agreements, to support disappearing states and protect their populations.
23. Integration of predictive scientific data and climate forecasts into legal analysis to anticipate potential scenarios of state submergence and displacement.
24. Methodological contribution through the combined use of normative-legal analysis, comparative study, doctrinal research, historical-legal analysis, predictive methods, and case studies.

25. Formulation of *de lege ferenda* proposals to adapt international law to the challenges posed by climate-induced disappearance of territories and the protection of affected populations.
26. Practical orientation of the dissertation, providing actionable legal recommendations for states, international organizations, and policymakers to ensure the continued recognition and legal protection of island states under existential threat from climate change.

VI. LIST OF PUBLICATIONS RELATED TO THE DISSERTATION TOPIC

1. **Churakova E.** *Statehood of sinking island states in international law: permanent or not?*// New Legal Journal, 2025, No.6 (48)
2. **Churakova E.** *International legal analysis of the consequences of disappearing state territory due to climate change*// Young Researcher, Jurisprudence, 2025, No.26 (577)
3. **Churakova E.** *Analysis of international legal approaches to the disappearance of island state territories caused by climate change*// New Legal Journal, 2025, No.6 (48)